

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุทั่วโลกกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. 2543 มีผู้สูงอายุถึง 580 ล้านคน และเพิ่มขึ้นเป็น 628 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2545 คิดเป็นอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.3 องค์การสหประชาชาติ ได้คาดการณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2593 ทั่วโลกน่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 1,963 ล้านคน (United Nation, 2002) ในประเทศไทย จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2541 พบว่ามีผู้สูงอายุจำนวน 5.1 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 60.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.4 ในปี พ.ศ. 2542 ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 5.5 ล้านคน จากประชากรทั่วประเทศ 63.9 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.6 รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุประเทศไทยโดยสำนักงานสถิติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2545) พบว่า ประเทศไทยมีผู้สูงอายุทั้งหมดจำนวน 5,969,031 คน ซึ่งคาดว่าจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 10.8 ล้านคนหรือร้อยละ 15.3 จากประชากรทั้งหมด 70.6 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2563 สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ปัจจุบันมีประชากรทั้งหมด 1,671,371 คน มีผู้สูงอายุ 202,076 คน คิดเป็นร้อยละ 12.1 ของประชากร (กรมการปกครอง, 2547)

แม้ว่าภาวะสูงอายุอาจจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ความรู้สึกถึงคุณค่าแห่งตน และการที่แนวโน้มประชากรผู้สูงอายุ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและภาระความรับผิดชอบของสังคมอยู่ แต่ปัจจุบันได้มีกลุ่มผู้สูงอายุหลายกลุ่มที่ได้ทำหน้าที่ “อาสาสมัคร” ทำงานช่วยเหลือสังคมในหลากหลายด้าน เช่น การเป็นวิทยากรให้ความรู้ การทำงานบริการต่าง ๆ อย่างเกิดผลดี (เมืองทอง แจมมณี, 2544) นอกจากนี้การทำงานช่วยบริการช่วยเหลือสังคม การเป็นวิทยากรในด้านที่ตนเองมีความรู้ ความเชี่ยวชาญมาก่อน หรือการทำงานทางศาสนา ทำให้ผู้สูงอายุมีการปรับตัวได้ดี ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม (ประภาพร จินนุทยา, 2538) และการที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ ก็ช่วยให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดี มีความพึงพอใจในชีวิตสูงอายุ ทั้งการทำกิจกรรม การทำงานเคลื่อนไหว ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ และมีความรู้สึกว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับทัศนะที่บรรลุ ศิริพานิช

(2547) กล่าวไว้ว่า “การที่จะทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข ย่อมหมายถึงว่า ผู้สูงอายุจะต้องมีสุขภาพดีทั้งทางกายและใจ อยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและเหมาะสม กล่าวคือเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับผลประโยชน์จากสังคมเสมอเหมือนสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม การที่จะทำให้ผู้สูงอายุอยู่ในภาวะดังกล่าวได้ในสังคม จำเป็นต้องร่วมมือกันทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งประชาชนทั่วไปและตัวผู้สูงอายุเองด้วย มิใช่หน้าที่ของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ”

ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยเกื้อหนุน กระบวนการจัดตั้งกลุ่มและการดำเนินงาน และผลต่อสุขภาวะที่ผู้สูงอายุได้รับจากการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจ และสามารถให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของอาสาสมัครผู้สูงอายุได้มีบทบาทต่อสังคมในวงกว้างต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดตั้งกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมของอาสาสมัครผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาถึงผลต่อสุขภาวะจากการทำงานอาสาสมัครของผู้สูงอายุ

1.3 คำถามการศึกษา

1. มีปัจจัยอะไรที่เกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร
2. มีรูปแบบ และกระบวนการที่เหมาะสมอย่างไรที่สามารถหนุนเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร
3. ในการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัครของผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดผลต่อสุขภาวะอย่างไรบ้าง

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยเกื้อหนุนและสุขภาวะที่ผู้สูงอายุได้รับจากการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร” เป็นการศึกษาโดยกำหนดขอบเขตในการศึกษาดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาถึงปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร
2. กระบวนการจัดตั้งกลุ่มและการดำเนินกิจกรรม
3. ผลต่อสุขภาวะจากการเข้าร่วมกลุ่มทำงานอาสาสมัครของผู้สูงอายุ

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอสันทราย อำเภอสารภี อำเภอดอยสะเก็ด และกิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 9 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุบ้านป่ากล้วย
- 2) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุทีมคริสตจักรที่ 1 เชียงใหม่
- 3) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุทีมเยี่ยมเยียนชุมชนวัดเมืองกาย
- 4) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุเยี่ยมเยียนดูแลผู้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ตำบลแม่แฝกใหม่
- 5) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุชาวชมรมมังสวิรัตเชียงใหม่
- 6) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรตำบลเชิงดอย
- 7) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านดนตรี ชมรมดนตรีพื้นเมืองเชียงใหม่
- 8) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีและผลิตของเล่นพื้นบ้าน
- 9) กลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ปัจจัยเกื้อหนุน หมายถึง สิ่งหรือสถานการณ์ที่เอื้อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำงานอาสาสมัครได้ ประกอบด้วย

- 1.1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง เพศ อายุ ระดับการศึกษา
- 1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ เช่นอาชีพ รายได้ การใช้จ่าย
- 1.3 สภาพทางสังคม เช่น การตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์กับบุคคล ครอบครัว สังคม ระบบเครือญาติ
- 1.4 สภาพทางวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา ทักษะคหิ ค่านิยม
- 1.5 ภาวะสุขภาพ เช่นความมีโรค ไม่มีโรค

สุขภาพ หมายถึง สภาวะที่เป็นสุข เป็นความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ อันเกิดจากการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร

อาสาสมัครผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสมัครใจทำหน้าที่ช่วยเหลือและให้บริการเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลเผยแพร่เพื่อให้ผู้สูงอายุอื่น ๆ เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมผู้สูงอายุให้ทำงานอาสาสมัครมากขึ้น
3. เป็นแนวทางในการบูรณาการงานอาสาสมัครกับการส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved